

Öva enkelt

Konstaterat fall för kommunen vid utbrott av en epizootisjukdom

Framtagning av övningspaket för epizootisjukdomar har skett i samarbete med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Övningsstöd till länsstyrelser och kommuner

Inledning

Jordbruksverket har ansvaret för att leda och samordna förebyggande åtgärder mot, och hantering av epizootier och andra allvarliga smittsamma djursjukdomar, foderföroreningar och växtskadegörare. Vid samhällsstörningar inom Jordbruksverkets sektorsansvar sker samverkan med expertmyndigheter och andra aktörer, där var och en agerar utifrån sitt uppdrag och sina specifika kompetenser. För att kunna hantera dessa händelser krävs kunskap om varandras roller och ansvar, samt att det sker en kontinuerlig samverkan mellan aktörer på alla nivåer, dvs. både lokal, regional och central nivå.

Ett viktigt verktyg för att uppnå detta är att öva – både internt och aktörsgemensamt – för att du som aktör ska vara väl förberedd för din uppgift. Behovet av utbildning och övning är kontinuerligt, och som ett stöd till kommuner och länsstyrelser har Jordbruksverket tagit fram övningspaket för samhällsstörningar inom områdena epizootier, foder och växt. Övningsstödet är till för dig som har ansvaret för planering och genomförandet av övningen, för att underlätta arbetet.

Syfte

Övningspaketet syftar till att aktören med minimala förberedelser och minimal resursåtgång ska kunna planera och genomföra seminarieövningar med koppling till händelser inom Jordbruksverkets sektorsansvar.

Läsanvisningar

Varje övningspaket innehåller ett antal övningar och för varje övning finns en övningsplan. Övningsplanen ska bearbetas av övningsledaren innan övningen genomförs. Övningarna har en inbördes nivåindelning och kan användas enskilt eller i följd.

Begrepp

Epizootisk sjukdom: en allmänfarlig sjukdom som kan spridas genom smitta bland djur eller mellan djur och människa. Med allmänfarlig menas att sjukdomen utgör ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället.

Allvarliga smittsamma djursjukdomar: I EU:s djurhälsolag (Animal Health Law – AHL)¹ har medlemsstaterna kommit överens om och gjort en förteckning över vilka djursjukdomar som är så pass allvarliga att samhället behöver vidta förebyggande och bekämpande åtgärder mot dem. Man har delat in dem i olika kategorier beroende på vilken typ av åtgärder som behövs. Bland dessa allvarliga smittsamma djursjukdomar finns även de epizootiska sjukdomarna.

---

¹ Förordning (EU) 2016/429 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa (djurhälsolag).

För att effektivt bekämpa allvarliga smittsamma djursjukdomar ska vi följa dels EU-bestämmelser, och dels svenska bestämmelser såsom epizootilagen², epizootiförordningen³ och flera olika föreskrifter⁴. **Övningsledare:** Leder och koordinerar planering och genomförande av övningen (benämns under genomförandet som spelledare).

Dokumentatör: Har det övergripande ansvaret för att dokumentera vad som diskuteras under övningen, samt att sammanställa materialet efter genomförd övning. Det är en fördel om dokumentatören har sakkunskap, men är absolut inget krav.

Utvärderare: Har det övergripande ansvaret för analysen av resultatet efter genomförd övning samt för att planera för erfarenhetshandlingen, gärna i samråd med övningsledaren.

Återrapportering

I övningsstödet ingår en återrapporteringsmall.

Tips

Använd gärna MSB:s övningsvägledningar, grundboken och metodhäftena för olika övningsformat där finns många konkreta råd och tips! Finns att ladda ner på MSB:s webbplats.

Användarinstruktion

Övningspaketet vänder sig framförallt till dig som jobbar i en kommun (lokal nivå) eller på en länsstyrelse (regional nivå). Övningspaketet består av övningsstöd, användarinstruktion, övningsbestämmelser, checklista, scenarier, momentbeskrivningar samt inspel. Dokumenten är i PDF-format. Läsbara med skärmläsare, men inte möjliga att fylla i digitalt. Som övningsledare kan du mejla till Beredskapsenheten på Jordbruksverket och få dokumenten i Word-format samt extra spelstöd.

Övningspaketet epizooti består av fem olika övningar, där tre av övningarna riktar sig till länsstyrelsen och två av dem riktar sig till kommunen.

1. Övergripande roll och ansvar för länsstyrelsen
2. Övergripande roll och ansvar för kommunen
3. Misstanke och åtgärder för länsstyrelsen
4. Konstaterat fall för länsstyrelsen
5. Konstaterat fall för kommunen

Övningsstöd, användarinstruktion, övningsbestämmelser samt checklista riktar sig till dig som är övningsledare, dokumentatör och/eller utvärderare. Scenarier, momentbeskrivningar, inspel med frågeställningar riktar sig till dig som är övningsledare, dokumentatör och/eller utvärderare samt till de

---

² Epizootilag (1999:657).

³ Epizootiförordning (1999:659).

⁴ Bland annat Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:48) om förebyggande och bekämpning av vissa djursjukdomar – saknummer K3.

övande. Grundscenariot är en händelse med ett utbrott av en epizootisjukdom, samt momentbeskrivningar som är en utveckling av detta.

Inspelen som är kopplade till varje moment utgörs av ett antal frågor som spelledaren spelar in och sedan låter aktörerna diskutera. Uteblir diskussionen, eller om spelledaren känner att man vill fördjupa och ”spetsa till” diskussionerna, finns ett antal understödande frågor.

Det finns två versioner av övningsbestämmelserna med tillhörande scenario, momentbeskrivningar samt inspel. Version 1 – riktar sig till dig som är övningsledare/spelledare. I den finns det återkommande rutor med grön ram inlagda som ett spelstöd till dig som kommer att genomföra övningen. Spelstödet är en hjälp för att kunna styra diskussionerna åt rätt håll så att syfte och mål med övningen blir uppfyllda. Spelstödet ska inte de övande få tillgång till. Version 2 – riktar sig till de övande. Samma innehåll som version 1, men utan spelstödet. Den tidsåtgång som anges i övningsbestämmelserna är cirkatider och beror bland annat på övningsvanan hos de övande och spelledaren.

Exempel på förberedelseåtgärder kan vara uppdragsdialog med beställaren, där syfte och mål samt hantering av erfarenheter från övningen klargörs. Det är viktigt att före övningen ha klarat ut hur erfarenhetshanteringen ska gå till och vem som är ansvarig.

Det viktigaste i all övningsverksamhet är erfarenhetshanteringen. Före övningen ska beställaren och genomföraren vara helt överens om vad som är syftet med dokumentationen av erfarenheterna från övningen, hur den ska levereras, vem som är mottagare och hur eventuella förändringar ska implementeras i organisationen.

I förberedelsearbetet ingår också att kontrollera vilken eller vilka övningar som passar för era syften. Eventuellt behöver det göras vissa justeringar, till exempel avseende vilka deltagare som bjuds in, vilken lokal som är lämplig, typ av förtäring med mera. Vem ska dokumentera? Lokalen behöver kontrolleras; var ska spelledaren befinna sig under genomförandet, så alla ser och hör honom/henne? Finns det behov av att involvera experter i både övningsplaneringen och under själva övningen? I sådana fall vilka? Att använda sig av expertkompetens inom ett visst sakområde kan ge värdefullt stöd till en spelledare som normalt inte arbetar med sakfrågorna.

Det kan även behövas en utbildningsinsats för deltagarna innan övningen för att de ska förstå skillnaderna mellan de olika sjukdomarna. Här skulle exempelvis länsveterinären på en länsstyrelse kunna hålla en i sådan kompetenshöjning för deltagarna.

Som stöd för erfarenhetshanteringen medföljer mallar för återrapportering med ett antal frågeställningar.

Lycka till!

Övningsbestämmelser

Övningens namn

Konstaterat fall för kommunen

Datum och tid för övningens genomförande

(Här fyller du som övningsledare i datum och tid)

Syfte med övningen

- att tydliggöra roller och ansvar inom kommunen vid utbrott av en epizootisjukdom,
- att öka kunskapen om vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom,
- att tydliggöra kommunens kommunikationsansvar,
- att öka kommunens förmåga att stödja Jordbruksverket i bekämpningsarbetet samt
- att öka kunskapen om hur miljöbalken kan tillämpas vid lokalt omhändertagande av smittfarligt avfall vid ett utbrott av en epizootisjukdom

Målet efter genomförd övning

- Roller och ansvar inom kommunen är tydliga.
- Deltagarna har kunskap och förståelse för vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom.
- Kommunens informations- och kommunikationsansvar är tydligt och aktörerna kommunicerar samstämmiga budskap och samverkar med att andra berörda aktörer.
- Kommunen har god förmåga att stödja Jordbruksverket och Länsstyrelsen i bekämpningsarbetet.
- Kommunen har goda kunskaper om hur miljöbalken kan tillämpas vid rådgivning och tillsyn i samband med utbrott av en epizootisjukdom.

Den här seminarieövningen består av fyra moment

- Roller och ansvar för krisledning respektive experter.
- Geografiskt områdesansvar.
- Kommunens specifika ansvar när det gäller tillämpning av miljöbalken.
- Kommunikationsansvar.

Målgrupp

Krisledningsorganisation/stab, beredskapssamordnare, miljöinspektörer, livsmedelsinspektörer, kommunikatörer och eventuellt andra kompetenser.

Lämpligt antal deltagare: 15–20 deltagare

Förkunskaper

Kännedom om egen organisation och dess krisorganisation och planering. Kunskap om kommunens, länsstyrelsens, Jordbruksverkets roll och ansvar vid ett utbrott av en epizootisk sjukdom.

Format

Seminarieövning

Övningsledning

Spelledare, dokumentatör samt utvärderingsledare.

Tidsåtgång

Tid för förberedelse: 4–6 tim.

Tid för genomförande:

Moment 1: 65 min

Moment 2: 65 min

Moment 3: 65 min

Moment 4: 65 min

Tid för bearbetning av resultatet från övningen: 2–4 timmar.

Lämpligt antal deltagare: 15–20 deltagare.

Underlag

Organisationens krishanteringsplan, Nationell beredskapsplan för allvarliga smittsamma djursjukdomar (BAS), epiwebb.se, relevant lagstiftning, MSB:s rekommendationer i publikationen ”Gemensamma grunder för ledning och samverkan”.

Checklista för genomförande av seminarieövning

- Genomför en uppdragsdialog med beställaren. Klargör speciellt hur erfarenheterna ska tas om hand.
- Fastställ syfte och mål via bearbetning av övningsbestämmelserna.
- Förankra övningsbestämmelserna hos ledningen och den övande gruppen.
- Boka övningslokal med nödvändig utrustning.
- Boka och bjud in övande samt övriga deltagare till övningen.
- Boka ett startmöte med planeringsdeltagare och utvärderingsledning.
- Förbered presentationsmaterial och andra dokument.
- Förbered dokumentation med dokumentationsansvarig och/eller utvärderingsansvarig, se exempel i slutet av övningsstödet.
- Förbered övningslokal och andra praktiska detaljer.
- Kontrollera och förbered mat, dryck och förbrukningsmateriel.
- Genomför övningen.
- Skriv en sammanställning av dokumentationen och/eller en utvärderingsrapport, se exempel i slutet av övningsstödet.
- Ta fram handlingsplan.
- Genomför åtgärder.
- Följ upp erfarenhetshanteringen.

Grundscenarion

Scenario 1

Utbrott av mul- och klövsjuka

Mul- och klövsjuka

Mul- och klövsjuka är en allvarlig smittsam sjukdom som drabbar klövbärande djur som till exempel nötkreatur, grisar, får och getter. Sjukdomen förekommer i stora delar av världen, och orsakar betydande produktionsförluster som bidrar till fattigdom och svält. Ett utbrott av mul- och klövsjuka i Sverige skulle medföra stora kostnader för bekämpningsåtgärder och ekonomiska förluster på grund av stoppad export. Sjukdomen bekämpas med stöd av EU-bestämmelser och svenska bestämmelser såsom epizootilagen, epizootiförordningen och flera olika föreskrifter. Lagstiftningen ger myndigheterna mandat att sätta in snabba och kraftfulla åtgärder. Virusets egenskaper gör att det kan överleva länge i livsmedel och andra obehandlade produkter från djur. Dessa egenskaper gör att sjukdomen kan spridas snabbt över långa sträckor och orsaka utbrott i tidigare fria länder utan förvarning. När sjukdomen väl har introducerats sprider den sig lätt med levande djur eller genom att människor för den med sig på till exempel skor, kläder och redskap. Det är därför viktigt att ett utbrott upptäcks i ett tidigt skede och det kräver hög medvetenhet om sjukdomen hos producenter och veterinärer som arbetar med klövbärande djur.

Lagstiftning

Mul- och klövsjuka är en förtecknad sjukdom (kategori A) i EU:s djurhälsolag, förordning (EU) 2016/429. Sjukdomen omfattas av epizootilagen (SFS 1999:657) genom att listas i bilagan till Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2023:15) om förebyggande och bekämpning av vissa djursjukdomar (saknr K3).

Utbrottsscenario

Det är mitten av september och omvärldsläget har under de senaste månaderna försämrats vad gäller förekomst av mul- och klövsjuka. Nordafrika som har varit fritt från sjukdomen under många år har nu fått flera utbrott och Marocko, Algeriet och Tunisien rapporterar också fall. I Europas absoluta närhet fortsätter Turkiet att rapportera sjukdomsutbrott.

Vädret har under den senaste veckan varit varmt och torrt med en dygnsmedeltemperatur som har varit lite högre än normalt för årstiden. På en stor mjölkgård i ert län har man de senaste dagarna noterat att mjölkproduktionen har gått ner kraftigt. En stor andel av djuren har varit hängiga och inte velat äta. Under gårdagen var besättningsveterinären ute på gården för att undersöka djuren och hon noterade då att flera av korna hade feber. Veterinären observerade också att flera djur var halta, saliverade och hade blåsor i munnen. Veterinären fattade direkt misstanke om mul- och klövsjuka och kontaktade Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) för att få stöd i bedömningen.

- SVA rapporterar misstanken till Jordbruksverkets tjänsteman i beredskap (TiB),
- Jordbruksverket beslutar om provtagning och lämnar uppdrag till Distriktsveterinärerna (officiell veterinär),
- TiB Jordbruksverket underrättar TiB-länsstyrelsen.
- Distriktsveterinären tar prover från drabbade djur enligt SVA:s instruktion,
- Länsstyrelsen bokar budbil för att transportera proverna till SVA i Uppsala,
- Distriktsveterinären spärrförklarar gården och sätter upp varningsband i väntan på provsvar samt
- Distriktsveterinären påbörjar en smittutredning efter beslut från Jordbruksverket.

Händelseutveckling

Klockan 08.00 i dag på morgonen kontaktar SVA Jordbruksverket för att informera om att proverna från den aktuella gården var positiva för mul- och klövsjuka virus. Jordbruksverket beslutar om höjd krisledning vilket innebär att man nu arbetar i stab med sin krisorganisation i stor skala för att leda och samordna bekämpningen enligt gällande lagstiftning och utarbetad beredskapsplan. Ordföranden i Jordbruksverkets krisorganisation beslutar att en operativ ledningscentral (OLC) ska startas upp med placering i er kommun.

Jordbruksverket informerar direkt länsstyrelsen att det nu finns ett konstaterat fall av mul- och klövsjuka. Länsstyrelsen har skickat information till miljökontoret i berörd kommun och kallat samtliga kommuner i länet till en regional samverkanskonferens.

Jordbruksverket smittförklarar anläggningen och fattar beslut om att alla mottagliga djur på anläggningen ska avlivas. Svensk lantbrukstjänst är den aktör som Jordbruksverket utser att genomföra avlivningen. Kadaver från djurgrupper med kliniska symptom ska eldas i den mobila förbränningsanläggningen ”Hurikanen”. Kadaver från tillsynes friska djur kommer att transporteras till en så kallad mellanhanteringsanläggning i Karlskoga som är speciellt utformad att bortskaffa kadaver.

Ett nationellt transportstopp för transporter av levande klövbärande djur införs och ska åtminstone gälla det närmaste dygnet. Syftet med transportstoppet är att myndigheterna ska hinna kartlägga och identifiera eventuella andra smittade anläggningar så att smittan inte sprids vidare med levande djur.

Området runt den smittade anläggningen beläggs med ytterligare restriktioner då Jordbruksverket fattar beslut om att skydds-och övervakningsområden ska införas inom ett område med 3 respektive 10 kilometers radie från den smittade gården. Restriktionerna innebär bland annat att man inte får flytta djur och djurprodukter till eller från anläggningar med mottagliga djur. Det finns också krav på att tillämpa strikta smittskyddsrutiner för personer och fordon som måste besöka anläggningarna.

Jordbruksverket samverkar med Livsmedelsverket om vilka sändningar av livsmedel från mottagliga djur som har gått ut från restriktionszonerna under de senaste veckorna. Livsmedelsverket efterfrågar uppgifter om livsmedelsanläggningar i kommunen för att kunna spåra produkterna.

Kommunikation

Bekämpningen kräver stora kommunikationsinsatser för att implementera de restriktioner som Jordbruksverket har beslutat om. Det börjar samtidigt florerar frågor från konsumenter om eventuella risker med livsmedel från kor och grisar just nu. I länet finns många frågor från allmänheten om transportrestriktionerna, där även personer som inte har djur undrar hur utbrottet kan påverka deras vardag. Den drabbade djurhållaren har enligt uppgift tagit avlivningsbeskedet mycket hårt och hon behöver stöd med att hantera situationen.

Dag 3–4 i utbrottet

Kommunens miljöinspektör är kallad till ett gårdsbesök där även representanter från Jordbruksverket, SVA och länsstyrelsen deltar. Besöket har föregåtts av att alla djuren har avlivats och saneringspersonalen har desinficerat alla smittade och potentiellt smittade ytor. Jordbruksverkets förordnade officiella veterinär arbetar intensivt med att inhämta information som ska ge underlag till saneringsplanen där alla nödvändiga smittreningsåtgärder på gården ska framgå. En av alla praktiska frågor som ska lösas är hur den smittade gödseln ska omhändertas. Där är kommunens expertkompetens efterfrågad utifrån ett miljöperspektiv. Det finns både flytgödsel och fastgödsel på gården.

Scenario 2

Utbrott av afrikansk svinpest hos vildsvin**Afrikansk svinpest**

Afrikansk svinpest (African swine fever – ASF) är en allvarlig smittsam djursjukdom som drabbar tamgrisar och vildsvin.

Lagstiftning

EU:s djurhälsolag (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429) klassar ASF som en förtecknad sjukdom (kategori A, D och E). Sjukdomen omfattas av epizootilagen (SFS 1999:657) genom att listas i bilagan till Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2023:15) om förebyggande och bekämpning av vissa djursjukdomar (saknr K3).

Etiologi

ASF orsakas av ASF-virus, vilket tillhör familjen Asfarviridae som har endast ett genus Asfivirus. Det finns olika stammar som varierar i sin virulens, men ännu har man inte identifierat olika serotyper.

Viruset egenskaper

Viruset är mycket stabilt om det skyddas av organiskt material som till exempel i kadaver, kött eller blod. Det kan då förbli smittsamt under lång tid i rumstemperatur (dagar-veckor) och ännu längre i kyl- och frystemperatur (månader-år). Även virus som är skyddat inaktiveras dock snabbt vid höga temperatur (exempelvis 20 minuter i 60°C) eller exponering för solljus (några dagar). Oskyddade viruspartiklar är mottagliga för vanliga desinfektionsmedel och förändringar i pH. Nästan 100 % av smittade vildsvin och grisar dör inom en vecka efter insjuknande. När smittat djur insjuknar finns virus i alla delar av kroppen: muskler, organ, kroppsvätskor och utsöndringar. Det sprids med kroppsvätskor, och högst halt av virus finns i blod. Smittan sker via direktkontakt mellan infekterade och friska djur (nos till nos) eller indirekt kontakt med kontaminerad miljö eller material. Det krävs relativt hög dos av virus och tät kontakt med material med högt virusinnehåll för smitta. Det betyder att smittan sprids effektivt i djurbestånd som lever tätt tillsammans, men smittsamheten över avstånd är i många fall relativt låg.

Klinisk bild

Inkubationstiden är 3–19 dagar. Olika kliniska former kan ses, från ett mycket snabbt perakut förlopp då grisarna dör innan några symtom har hunnit observeras, till ett långsammare förlopp med varierande sjukdomsbild som kan fortgå under flera månader. Akut afrikansk svinpest börjar med hög feber som följs av upphörd foderlust och nedsatt allmäntillstånd. Dräktiga suginnar kastar vanligen på ett tidigt stadium. Huden blir ofta blåaktigt missfärgad på delar av kroppen. Gången är ostadig och okoordinerad. Andningssvårighet, ögonflöde, kräkningar, diarré samt blödningar från mun och ändtarm är andra symtom som kan ses. Smittade djur dör vanligen inom fem till tio dagar. Även om sjukdomsbilden hos ett smittat djur i typiska fall är dramatisk, kan man på grund av smittans natur förvänta sig att endast enstaka djur i en besättning drabbas initialt. Vildsvin drabbas med samma symtom som tamgrisar.

Historik

Sjukdomen beskrevs första gången 1921 i Kenya. ASF var länge begränsad till Afrika, men konstaterades i Portugal 1957, varefter det utrotades.

Senast spridning till Europa

ASF introducerades till Georgien 2007. Därefter nådde smittan EU via introduktion till vildsvin i Litauen och Polen 2014. Sedan dess har utbredningen skett genom långsam spridning i vildsvinstammen. Snabba hopp i spridningen har skett med människans hjälp. I EU har sjukdomen spridit sig främst i vildsvinspopulationen med endast sporadiskt utbrott i tamgrisbesättningar. Hittills har ASF fall rapporterats från 15 medlemsstater (Belgien, Bulgarien, Estland, Grekland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien, Slovakien, Sverige, Tjeckien, Tyskland samt Ungern).

Flera europeiska länder utanför EU har rapporterat utbrott av ASF: Azerbajdzjan, Bosnien-Hercegovina, Georgien, Moldavien, Nordmakedonien, Ryssland, Serbien, Ukraina och Vitryssland.

Sjukdomen har 2018 även spridits till ett flertal länder i Asien inklusive Kina samt till Dominikanska republiken och Haiti.

Endast Tjeckien och Belgien har hittills lyckats friförklara sig från sjukdomen. Där har introduktionen skett via så kallad punktintroduktion till vildsvinspopulationen och smittan har upptäckts relativt tidigt. Tjeckien har nu återinfekterats genom spridning norrifrån. I Tyskland upptäcktes första fallet i september 2020. Där har sjukdomen spridit sig eftersom Tyskland har långa landsgränser mot Polen med smittade vildsvinspopulationer. Dessutom finns det stora vildsvinspopulationer på båda sidorna av gränsen.

Sverige

Den 6 september 2023 påvisades ASF hos vildsvin för första gången i Sverige. I slutet på augusti hittades flera kraftigt förruttnade vildsvinskadaver sydost om Fagersta i Västmanlands län. Prover från ett kadaver skickades till SVA och analysen påvisade ASF-virus.

Utbrottet i Fagersta var mycket begränsat i ett län där det finns få tamgrisbesättningar. Det har trots detta medfört stora kostnader för bekämpningsåtgärder och ekonomiska förluster för flera näringar. Sjukdomen bekämpas med stöd av EU-bestämmelser och svenska bestämmelser såsom epizootilagen, epizootiförordningen och flera olika föreskrifter. Lagstiftningen ger myndigheterna mandat att sätta in snabba och kraftfulla åtgärder. Virusets egenskaper gör att sjukdomen kan spridas snabbt över långa sträckor och därmed orsaka utbrott i fria länder utan förvarning. När sjukdomen väl har introducerats sprider den sig lätt med levande djur eller genom att människor för den med sig i matvaror eller på till exempel skor, kläder och redskap. Det är därför viktigt att ett utbrott upptäcks i ett tidigt skede och det kräver hög medvetenhet om sjukdomen hos producenter och veterinärer som arbetar med grisar.

Utbrottsscenario

Det är mitten av september och omvärldsläget, särskilt i länder i Sveriges närområde, har under de senaste månaderna försämrats vad gäller förekomst av ASF hos vildsvin. I Tyskland har sjukdomen spridit sig norrut och västerut till ännu fler förbundsländer.

En jägare har upptäckt tre döda vildsvin som ligger med några hundra meters mellanrum vid ett vattendrag 2 mil öster om en större tätort i kommunen och ca ett par kilometer från motorvägen. Djurkropparna har inga skottskador utan är helt intakta. En är lite rödflammig vid ljumskan och en annan har lite blod runt trynet. Jägaren har sett flera Facebook-inlägg samt har nyligen sett filmen på Svenska Jägareförbundets hemsida om ASF. Därför har han direkt kontaktat SVA Epizootijouren via telefon 018-67 40 00. SVA har bedömt detta såsom misstanke om ASF. SVA uppmanar jägaren notera var kroppen återfanns via rapporteravilt.sva.se eftersom man där ser kroppens GPS-koordinater.

- SVA rapporterar misstanken till Jordbruksverkets tjänsteman i beredskap (TiB),
- Jordbruksverket har beslutat om provtagning och lämnat uppdrag till Distriktsveterinären (officiell veterinär),
- Jordbruksverket underrättar TiB-länsstyrelsen,
- Distriktsveterinären tar prover från samtliga hittade vildsvin,
- Länsstyrelsen bokar budbil för att transportera proverna till SVA i Uppsala,

- Distriktsveterinären spärrförklarar området och sätter upp varningsband i väntan på provsvar.
- Distriktsveterinären påbörjar en smittutredning.

Händelseutveckling

Klockan 08.00 i dag på morgonen kontaktar SVA Jordbruksverket för att informera om att proverna var positiva för ASF. Jordbruksverket beslutar att krisorganisationen nu ska arbeta i höjd krisledning för att leda och samordna bekämpningen enligt utarbetad beredskapsplan. Ordförande i Jordbruksverkets krisorganisation beslutar att upprätta en operativ ledningscentral (OLC) och en provtagningscentral (PC) samt uppdrar åt insatssteam att ansvara för båda dessa med placering i er kommun.

Jordbruksverket informerar direkt länsstyrelsen att det nu finns ett konstaterat fall av ASF hos vildsvin. Jordbruksverket smittförklarar ett område efter förslag från SVA och fattar beslut om smittat område.

Jordbruksverket håller en första samverkanskonferens med berörda nationella och regionala myndigheter.

Länsstyrelsen har skickat information till miljökontoret i berörd kommun och kallat samtliga kommuner i länet till en regional samverkanskonferens.

Kommunikation

Bekämpningen kräver stora kommunikationsinsatser för att implementera de restriktioner som Jordbruksverket har beslutat om. Information behöver nå djurhållare, slakterier, jägare, mark- och skogsägare, Svenskt Friluftsliv, Riksidrottsförbundet, naturturismföretagen samt relevanta företag om föreskrifterna och om villkor för förflyttningar av levande djur och produkter. Det börjar samtidigt florerera frågor från konsumenter om eventuella risker med livsmedel från grisar just nu. I länet finns många frågor från allmänheten, friluftsföreningar samt från skogsnäringen om transportrestriktionerna, där även personer som inte har djur undrar hur utbrottet kan påverka deras vardag.

Dag 7 i utbrottet

Kommunens miljöinspektör är kallad till ett besök där även representanter från Jordbruksverket, SVA och länsstyrelsen deltar. Jordbruksverkets insatschef vid OLC presenterar förslaget till inrättning av provtagningscentral (PC). En av alla praktiska frågor som ska lösas är hur de hittade vildsvins kadaver samt eventuella avlivade sjuka vildsvin ska omhändertas. Där är kommunens expertkompetens efterfrågad utifrån ett miljöperspektiv.

Momentbeskrivning 1

– Roller och ansvar för kommunen internt

Syftet med momentet

- Att tydliggöra roller och ansvar inom kommunen vid utbrott av en epizootisjukdom

Tidsförhållanden

Presentera uppgiften: 5 min.

Arbeta med inspelen 1–3: 60 min.

Inspel 1 inklusive redovisning: 30 min

Inspel 2 inklusive redovisning: 30 min

Total tid för momenten: ca 65 min.

Aktörer

Samtliga deltagande aktörer.

Följande inspel avser scenario 1, mul- och klövsjuka

INSPEL 1

Hur organiserar sig kommunen vid ett utbrott av en epizootisjukdom och vilka funktioner/kompetenser inom kommunen behöver involveras?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 30 min

INSPEL 2

Vilken roll och vilket ansvar har respektive funktion som identifierats i inspel 1 och hur säkerställer ni uthållighet för de funktioner som blir involverade i händelsen?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 30 min

Följande inspel avser scenario 2, ASF hos vildsvin

INSPEL 1

Hur organiserar sig kommunen vid ett utbrott av en epizootisk sjukdom hos vildsvin och vilka funktioner/kompetenser inom kommunen behöver involveras?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 30 min

INSPEL 2

Vilken roll och vilket ansvar har respektive funktion som identifierats i inspel 1 och hur säkerställer ni uthållighet för de funktioner som blir involverade i händelsen?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 30 min

Momentbeskrivning 2

– Geografiskt områdesansvar

Syftet med momentet

- Att öka kunskapen om vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom,

Vid val ASF:

- Att öka kunskapen om vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom hos vildsvin.

Tidsförhållanden

Presentera uppgiften: 5 min.

Arbeta med inspelen: 1–2: 60 min.

Inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

Inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

Inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Total tid för momenten: 65 min

Aktörer

Samtliga deltagande aktörer.

Följande inspel avser scenario 1, mul- och klövsjuka

INSPEL 1

Vad innebär kommunens geografiska områdesansvar?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

Hur skiljer sig kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom i kommunen, jämfört med till exempel en extrem väderhändelse?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 3

Vilka kunskaper och resurser kan kommunen stötta Jordbruksverket med?

Tid: Arbete med inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Följande inspel avser scenario 2, ASF hos vildsvin

INSPEL 1

Vad innebär kommunens geografiska områdesansvar?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

Hur skiljer sig kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom i kommunen hos vildsvin, jämfört med till exempel ett utbrott av en epizootisjukdom hos tamgrisar eller en extrem väderhändelse?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 3

Vilka kunskaper och resurser kan kommunen stötta Jordbruksverket med?

Tid: Arbete med inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Momentbeskrivning 3

– Tillämpning av miljöbalken

Syftet med momentet

- Att öka kunskapen om hur miljöbalken kan tillämpas vid lokalt omhändertagande av smittfarligt avfall vid ett utbrott av en epizootisjukdom.

Tidsförhållanden

Presentera uppgiften: 5 min.

Arbeta med inspelen: 1–3: 60 min.

Inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

Inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

Inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Total tid för momenten: ca 65 min.

Aktörer

Samtliga deltagande aktörer.

Följande inspel avser scenario 1, mul- och klövsjuka

INSPEL 1

I vissa fall är det av smittskyddsskäl inte möjligt att kombinera både epizootilagstiftning och miljöbalken, när det gäller omhändertagande av smittfarligt avfall. Då gäller den juridiska principen *lex specialis*. Hur påverkas tillämpningen av miljöbalken vid omhändertagande av smittfarligt avfall då principen *lex specialis* åberopas?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

I det aktuella scenariot vill Jordbruksverket omhänderta ett mindre antal djurkroppar, från grupper med kliniska symtom, till en mobil förbränningsanläggning. Vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått är relevant att använda?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 3

Gödsel från smittade djur ska behandlas i en gödselstuka. Vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått skulle kommunen föreslå i rådgivningen till Jordbruksverket och den utredande veterinären?

Tid: Arbete med inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Följande inspel avser scenario 2, ASF hos vildsvin

INSPEL 1

I vissa fall är det av smittskyddsskäl inte möjligt att kombinera både epizootilagstiftning och miljöbalken, när det gäller omhändertagande av smittfarligt avfall. Då gäller den juridiska principen *lex specialis*. Hur påverkas tillämpningen av miljöbalken vid omhändertagande av smittfarligt avfall då principen *lex specialis* åberopas?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

I det aktuella scenariot vill Jordbruksverket omhänderta ett mindre antal vildsvinskadaver från provtagningscentralen till en mobil förbränningsanläggning. Vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått är relevant att använda?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

Momentbeskrivning 4

– Kommunikationsansvar

Syftet med momentet

- Att tydliggöra kommunens kommunikationsansvar

Tidsförhållanden

Presentera uppgiften: 5 min.

Arbeta med inspelen: 1–3: 60 min.

Inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

Inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

Inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Total tid för momenten: ca 65 min.

Aktörer

Samtliga deltagande aktörer.

Följande inspel avser scenario 1, mul- och klövsjuka

INSPEL 1

Vilken roll och ansvar har kommunen att kommunicera vid ett utbrott av en epizootisjukdom och vilka aktörer behöver kommunen samverka med när det gäller kommunikation?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

Vilka målgrupper behöver kommunen kommunicera med vid ett utbrott av en epizootisjukdom?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 3

Vilka kanaler är lämpligast för kommunen att arbeta med?

Tid: Arbete med inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Följande inspel avser scenario 2, ASF hos vildsvin

INSPEL 1

Vilken roll och ansvar har kommunen att kommunicera vid ett utbrott av en epizootisk sjukdom och vilka aktörer behöver kommunen samverka med när det gäller kommunikation?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

Vilka målgrupper behöver kommunen kommunicera med vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 3

Vilka kanaler är lämpligast för kommunen att arbeta med?

Tid: Arbete med inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

Körschema (exempel)

Inspelstips

- Spelstöd används utifrån deltagarnas kunskapsgrad.
- Spelledaren avgör inspelsformat (tal, e-post, bilder med mera).
- Kom ihåg att avsätta tid för återställande.
- Spelledaren äger tiden under dagen och är den som medger eventuella förändringar.

Tid	Innehåll	Kommentar
09.00-09.05	Gå igenom övningsbestämmelserna	Bilaga 1
09.05-10.10	Moment 1	Momentbeskrivning 1 dokumentatören/utvärderaren dokumenterar
10.10-10.20	Paus	
10.20-11.25	Moment 2	Momentbeskrivning 2 dokumentatören/utvärderaren dokumenterar
11.25-12.25	Lunch	
12.25-13.30	Moment 3	Momentbeskrivning 3 dokumentatören/utvärderaren dokumenterar
13.30-13.40	Paus	
13.40-14.45	Moment 4	Momentbeskrivning 4 dokumentatören/utvärderaren dokumenterar
14.45-15.00	Paus	
15.00-16.00	Utvärdering och erfarenhetshantering	Bilaga 6 utvärderare ansvarig

Dokumentationsmall (exempel)

Tips dokumentation

- Dokumentationsmodell ska vara vald innan övningen börjar, dolt protokoll är enklast för dokumentatören.
- Enklast är att föra anteckningar per inspel enligt förslag till mall nedan.

Vid val av scenario 1, mul- och klövsjuka

Moment 1 – Roller och ansvar för kommunen internt

1.1 Hur organiserar sig kommunen vid ett utbrott av en epizootisjukdom och vilka funktioner/kompetenser behöver ingå i krisorganisationen?

1.2 Vilken roll och vilket ansvar har respektive funktion som ni diskuterat i inspel 1 och hur säkerställer ni uthållighet i staben?

Moment 2 – Geografiskt områdesansvar

2.1 Vad innebär kommunens geografiska områdesansvar?

2.2 Hur skiljer sig kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom i kommunen, jämfört med till exempel en extrem väderhändelse?

2.3 Vilka kunskaper och resurser kan kommunen stötta Jordbruksverket med?

Moment 3 – Tillämpning av miljöbalken

*3.1 I vissa fall är det av smittskyddsskäl inte möjligt att kombinera både epizootilagstiftning och miljöbalken, när det gäller omhändertagande av smittfarligt avfall. Då gäller den juridiska principen *lex specialis*. Hur påverkas tillämpningen av miljöbalken vid omhändertagande av smittfarligt avfall då principen *lex specialis* åberopas?*

3.2 I det aktuella scenariot vill Jordbruksverket omhänderta ett mindre antal vildsvinskadaver från provtagningscentralen till en mobil förbränningsanläggning. Vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått är relevant att använda?

3.3 Gödsel från smittade djur ska behandlas i en gödselstuka. Vilka skyddsåtgärder och försiktighetsåtgärder skulle kommunen föreslå i rådgivningen till Jordbruksverket och den utredande veterinären?

Moment 4 – Kommunikationsansvar

4.1 Vilken roll och ansvar har kommunen att kommunicera vid ett utbrott av en epizootisk sjukdom hos vildsvin och vilka aktörer behöver länsstyrelsen samverka med när det gäller kommunikation?

4.2 Vilka målgrupper behöver kommunen kommunicera med vid ett utbrott av en epizootisk sjukdom hos vildsvin?

4.3 Vilka kanaler är lämpligast för kommunen att arbeta med?

Vid val av scenario 2, ASF hos vildsvin

Moment 1 – Roller och ansvar för kommunen internt

1.1 Hur organiserar sig kommunen vid ett utbrott av en epizootisjukdom och vilka funktioner/kompetenser behöver ingå i krisorganisationen?

1.2 Vilken roll och vilket ansvar har respektive funktion som ni diskuterat i inspel 1 och hur säkerställer ni uthållighet i staben?

Moment 2 – Geografiskt områdesansvar

2.1 Vad innebär kommunens geografiska områdesansvar?

2.2 Hur skiljer sig kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom i kommunen, jämfört med till exempel en extrem väderhändelse?

2.3 Vilka kunskaper och resurser kan kommunen stötta Jordbruksverket med?

Moment 3 – Tillämpning av miljöbalken

*3.1 I vissa fall är det av smittskyddsskäl inte möjligt att kombinera både epizootilagstiftning och miljöbalken, när det gäller omhändertagande av smittfarligt avfall. Då gäller den juridiska principen *lex specialis*. Hur påverkas tillämpningen av miljöbalken vid omhändertagande av smittfarligt avfall då principen *lex specialis* åberopas?*

3.2 I det aktuella scenariot vill Jordbruksverket omhänderta ett mindre antal djurkroppar, från provtagningscentrale, till en mobil förbränningsanläggning. Vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått är relevant att använda?

Moment 4 – Kommunikationsansvar

4.1 Vilken roll och ansvar har kommunen att kommunicera vid ett utbrott av en epizootisjukdom och vilka aktörer behöver kommunen samverka med när det gäller kommunikation?

4.2 Vilka målgrupper behöver kommunen kommunicera med vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

4.3 Vilka kanaler är lämpligast för kommunen att arbeta med?

Utvärderingsenkät syfte och mål

(Denna utvärderingsenkät syftar till att de övande ska självskatta i vilken utsträckning aktören har uppfyllt fastställt syfte och mål. Organisationen kan vid behov göra förändringar i utvärderingsenkäten. Utvärderingsenkäten delas ut till de övande i samband med övningens utvärdering och ligger till grund för resultatets analys och för utvärderingsrapporten.)

Namn:

Organisation/Funktion:

1. I vilken utsträckning är roll- och ansvarsfördelningen inom organisationen tydlig vid ett utbrott av en epizootisjukdom?

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 - Inte alls

Motivera:

2. I vilken utsträckning finns det förståelse i organisationen om vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom?

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 – Inte alls

Motivera:

3. I vilken utsträckning är organisationens informations- och kommunikationsansvar tydligt vid ett utbrott av en epizootisjukdom?

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 – Inte alls

Motivera:

4. I vilken utsträckning har organisationen planer/rutiner för samverkan?

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 – Inte alls

Motivera:

5. I vilken utsträckning har organisationen kunskap och resurser att stödja Länsstyrelsen och Jordbruksverket vid ett utbrott av en epizootisjukdom?

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 – Inte alls

Motivera:

6. I vilken utsträckning har organisationen kunskaper om hur miljöbalken kan tillämpas vid rådgivning och tillsyn i samband med utbrott av en epizootisjukdom?

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 – Inte alls

Motivera:

7. Fråga

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 – Inte alls

Motivera:

8. Fråga

4 – Mycket stor utsträckning

3 – Stor utsträckning

2 – Liten utsträckning

1 – Inte alls

Motivera:

Utvärderingsrapport

Rapport för seminarieövning – konstaterat fall för kommunen vid ett utbrott av en epizootisjukdom

Organisation:

Datum:

Datum för övningens genomförande:

Beskrivning av övningen

Format

Seminarieövning med fokus på konstaterat fall för kommunen vid ett utbrott av en epizootisjukdom.

Syfte

- att tydliggöra roller och ansvar inom kommunen vid utbrott av en epizootisjukdom,
- att öka kunskapen om vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom,
- att tydliggöra kommunens kommunikationsansvar,
- att öka kommunens förmåga att stödja Jordbruksverket i bekämpningsarbetet, samt
- att öka kunskapen om hur miljöbalken kan tillämpas vid lokalt omhändertagande av smittfarligt avfall vid ett utbrott av en epizootisjukdom.

Metod

Utifrån följande mål (se nedan) skapades ett antal inspel och diskussionsfrågor som möjliggjorde för deltagarna att genom diskussion och analyser nå de uppsatta målen för övningen. Diskussionen leddes av en spelledare som hade inspel och spelstöd till sin hjälp för att lotsa deltagarna mot målen.

Förloppet observerades och dokumenterades av dokumentatören/utvärderaren. Detta tillsammans med utvärderingsprotokoll ligger till grund för denna rapport.

Mål

- Roller och ansvar inom kommunen är tydliga.
- Deltagarna har kunskap och förståelse för vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom.
- Kommunens informations- och kommunikationsansvar är tydligt och aktörerna kommunicerar samstämmiga budskap och samverkar med att andra berörda aktörer.
- Kommunen har god förmåga att stödja Jordbruksverket och Länsstyrelsen i bekämpningsarbetet.
- Kommunen har goda kunskaper om hur miljöbalken kan tillämpas vid rådgivning och tillsyn i samband med utbrott av en epizootisjukdom.

Utvärderingsmetod

Utvärderingen bestod i att ta reda på och dokumentera hur det gick i övningen och varför det blev så. Utvärderingen bestod av två delar, en självskattande del som de övande själva genomförde efter avslutad övning via en enkät, och en andra del som bestod av att ansvarig utvärderare följde de övande under övningen och noterade de övandes diskussioner och slutsatser i förhållande till målen. Dessa två underlag har sedan vägts samman och legat som grund för utvärderingen.

Resultat från övningen

(Övningsansvarig lägger in det sammanställda resultatet från analysen av observationerna och måluppfyllelsen under respektive mål och rubrik nedan. Under rubriken Observation sammanställs utvärderarens noteringar om respektive mål utifrån observationer från övningen och utvärderingen. Dessa kan presenteras i punktform och beskrivas utifrån respektive identifierad notering. Dessa observationer utgör tillsammans med självskattningsenkäterna, som bifogas i detta dokument, en sammanställning utifrån målen).

Roller och ansvar inom kommunen är tydliga.

Observation

Hur gick det?

Varför blev det så?

Styrkor?

Brister?

Målbedömning:

Deltagarna har kunskap och förståelse för vad som ingår i kommunens geografiska områdesansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom.

Observation

Hur gick det?

Varför blev det så?

Styrkor?

Brister?

Målbedömning:

Kommunens informations- och kommunikationsansvar är tydligt och aktörerna kommunicerar samstämmiga budskap och samverkar med andra berörda aktörer.

Observation

Hur gick det?

Varför blev det så?

Styrkor?

Brister?

Målbedömning:

Kommunen har god förmåga att stödja Jordbruksverket och Länsstyrelsen i bekämpningsarbetet.

Observation

Hur gick det?

Varför blev det så?

Styrkor?

Brister?

Målbedömning:

Kommunen har goda kunskaper om hur miljöbalken kan tillämpas vid rådgivning och tillsyn i samband med utbrott av en epizootisjukdom.

Observation

Hur gick det?

Varför blev det så?

Styrkor?

Brister?

Målbedömning:

Utvecklingsområden och vidare arbete

(Övningsansvarig fyller på nästa sida i utvecklingsområden och beskriver vilka åtgärder som bör genomföras för att nå högre insikt och kunskap. Rekommendationerna skriver utvärderaren under denna rubrik. De kan skrivas i punktform och motiveras med fritext. De åtgärder som måste genomföras för att uppnå rekommendationerna bryts ned och noteras i nedanstående handlingsplan).

Rekommendationer

Handlingsplan

Nr	Utvecklingsområde	Åtgärd	Ansvarig (Namn)	Genomförande (Datum)	Åtgärdat senast (Datum)	Uppföljning av åtgärd (Datum)	Ansvarig för uppföljning (Namn)
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							

